

თეატრი

კონსტანტინე

№ 42 საყოველ-კვირათ სალიტერატურო და სამხატვრო გაზეთი. № 42

19 დეკემბერი 1886 წელს

ფასი გაზეთი „თეატრი“-სა ერთის წლით..... 5 მან. X ნახევარ წლით.... 3 მან. სხვა ვადით ხელის მოწერა არ მიიღება.

ხელის მოწერა მიიღება: თბილისში რედაქც. კონსტანტინეში ან წყნისკუთხეში ქარვას. ფოთში ბ-ნი ბესარიონ კალანდარიძისა.

ცალკე ნუმერი გაზეთი „თეატრი“-სა ღირს 15 კაპ. ასევე: თბილისში: ხარკიანის წიგნის მაღაზიაში, შავერდოვის სააგენტო კონსტანტინეში, ალიხანოვის პაპიროზის მაღაზიაში, ხიდის ყურთან. ქუთაისში კილაძეთ წიგნის მაღაზიაში და ბათუმში პარიკმახერ არსენასთან.

გამოგზავნილი სტატიები, კორექტივები, ლექსები და სხვა წერილი წერილები. თუ რედაქციამ საჭიროდ დაინახა შესწორდებიან. რედაქცია უმორჩილესად სთხოვს ბ-ნი წერილების ავტორთ სტატიები გარეგით იყენებ დაწერილი.

გამოგზავნილი ხელთ-ნაწერები რედაქციაში ინახება მხოლოდ ერთს თვეს. სტატიების უკან გაგზავნას რედაქცია არ ცისრულობს. ყოველ წერილში აუცილებლად მოხსენიებული უნდა იყოს ავტორის სახელი, გვარი და საცხოვრებელი ადგილი.

გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Тифлисъ. Въ редакцію газ. „ТЕАТРЪ“ Галерея быв. Арцруни № 110.

ქართული თეატრი

ღღეს ქართული დრამ. დასისავან წარმოდგენილი იქნება:

I რას ვამბდი და რა ვკოვი

კომედია 3 მოქმედ. თსუელ. ბარ. კორჯაძისა

II სუსტი მხარე

ვოდვეილი ერთს მოქმედებად.

მონაწილეობას მიიღებენ: მ. საფარ.-ახაშვილისა ნ- გიბუნ-ცაგარლისა, მელაქოვისა, ბ-ნი აბაშიძეაწყურუელი, ცაგარელი, მკისიძე და სხვანი.

დასაწყისი სწორეთ 7 1/2 საათზე.

ქართული თეატრი

წარსულის კვირას ქართ. დრამ. საზოგადოების დასისავან წარმოდგენილი იყო ორი კომედია: პირველი „ბაჭა-ბუქა“ ფრანგულიდან გადმოკეთებული კნიანა ანასტასია თუმანიშვილისაგან და მეორე „დროებით სიყვარული“ რუსულიდან გადმოკ. თაე. დ. ერისთვისაგან.

„ბაჭა-ბუქაში“ თავიდან ბოლომდე გატარებულია ერთი აზრი და ამიტომ პიესა ბევრს იგებს მაყურებლის თვალ წინ. მოქმედების სწრაფი მიმდინარეობა, სიცხოველე და სიმარტივე აადვილებს პიესის თამაშობას. არც გაჭიანურებული ლაპარაკი, არც ერთხელ გადაჭრილ გზიდან ახვევა, არც უმნიშვნელო და მოსაწყენი სცენები არ ჰქალაქენ მაყურებლის მოთმინებას. ასეთი პირობები დიდ ღირსებად ჩათვლება ყოველს პიესას, მეტადრე ამ ჩვენს „ლიტერატურულ ციებ-ცხელების დროს“. კომედიაში აშკარად იხა-

ტება ბაქი-ბუქობა, თვალთ-მაქცობა ყოველივე მისის ამბარტანობით, სიცრუით და სასაცილო კვებ-ნა-მედიდურობით. პიესის ენა სალი და მსუბუქია, თუმცა ხშირად იმეორება სიტყვა „მაგრამ“, რომელიც ყურს ძრიელ ეჩოთირებოდა.

დიდის ხელოვნებით და ცოდნით შეასრულა რეჟინოვის როლი ვ. აბაშიძემ, მეტადრე მშვენიერი იყო პირველ მოქმედებაში იმ ადგილებში, სადაც იხატებოდა კრძალვისა და სიხარბის გრძობანი. უნდა ენახა კაცს, რა ნაირის კილოთი, რა ნაირის სიკმაყოფილებით, აღტაცებით და დაკმაყოფილებულის თავმოყვარეობით ამბობდა ბ-ნი აბაშიძე სიტყვას: „ჩემო ძმაო“. ჩვენ ბ-ნი აწყურელი პირველად ენახეთ ბებრის როლში და ვერ ვიტყვით, რომ კარგათ შეესრულებინოს თავისი როლი. ბ-ნს აწყურელს ჯერ კიდევ ბევრი ჯაფა და დაკვირვება ჰქართებს სომხურ კილო-ს გასასწორებლად. არ იყენებ ურიგო ქ-ბ-ნი ვაბუნია-ცაგარლისა და მიძინაროვისა. ვ. მესხივეს სცენაზე თავი კარგათ ეჭირა. მაქსიმოძე ჯერ კიდევ ვერ დაეჩვია როლის თავიდან ბოლომდე. ერთგვარად ერთ-ზომიერად გატარებას აქტორი იმას უნდა ცდილობდეს, რომ ტიპის შეაფერ კილოს (ТОНЬ) არ აუხვიოს, თორემ შთაბეჭდილება ფუჭდება. მაქსიმოძე ერთს ფრაზში ხანდისხან ათჯერ გამოსცვლის კილოს.... სასურველი იქნება, რომ ამას ჯეროვანი ყურადღება მიაქციოს მაქსიმოძემ, მით უფრო რომ ეს ადგილი გასასწორებელია: საჭიროა როლის ხმა-მალა, ერთს რომელსამე გადაჭრილ კილოზე კითხვა.

ახალ-გაზდა ქალის, მამოს როლს თამაშობდა სცენაზედ ახლად გამოსული ქ-ბ-ნი ცაგარლისა; ახალ-გაზდა მოთამაშემ სასიამოვნო ზედ-მოქმედება იქონია მაყურებლებზედ. სასურველი იქნება, რომ ბ-ნ რეჟისორმა რომელიმე უფრო ძნელს როლში გამოუშვას ქ-ბ-ნი ცაგარლისა.

„დროებით სიუვარული“ ბევრჯერ უნახავს საზოგადოებას და ყოველთნინ მშვენიერად ჩაუვლია ამ პიესის წარმოდგენას მ. საფაროვი-აბაშიძისას წყალობით. მაგრამ წარსულ წარმოდგენაზე პატივცემული არტისტი-ქალი სწორედ შეუდარებელი იყო, მეტადრე პირველს მოქმედებაში განუსაზღვრელ აღტაცებაში მოიყვანა მთელი თეატრი თავის ქვიანის, დახელოვნებულის და მიმზიდველის თამაშობით. ყოველს მის სიტყვას, ყოველს მიხერა-მოხერას, ყოველს ნაბიჯის გადადგმას აღტაცებაში მოჰყავდა დიდი და პატარაც და ამ ნამდილ ესტეტიური დაკმაყოფილებისათვის ღირსეულადაც დააჯილდოვა ხლხმა ტაშის

კვრით და ვაშას ძახილით. კარგათ თამაშობდა მ. მინინა როლისათვის როლს. ურიგი არ იყო აგრეთვე ვ. მესხივეი ხიმიკაშვილის როლში; ივ. ცაგარელს ეტყობოდა ოთხშაბათს წარმოდგენილი იქნებ „ესპანიელი ვაჭარი“-კომედია ხუთ-მოქმედებად. — რომ როლი მთლად ვერ დაეძლია.

გალიყო—ია.

რუსული თეატრი

წარსულს შაბათს რუსულ სცენაზე დადგმული იყო მეტრბერის ოპერა „ლინორა“, ხოლო სიმღერა იტალიანურ ენაზე იყო. საუცხოოდ შეასრულა თავისი როლი ქ-ბ-ნ კლიაშინსკისამ. საზოგადოთ კლიაშინსკისას მშვენიერი და მალალი ხმა აქვს და ღინორას როლი ხომ განსაკუთრებით მალაღს ხმას თხოულობს, პატივცემული არტისტი-ქალი ათჯერ გამოიყვანეს სცენაზე ტაშის კვრით და ვაშას ძახილით. არ იყო ურიგო აგრეთვე ბ-ნი იაკოვლევი და თვით ბ-ნი რიადნოვიც კომიკურ კარენტინის როლში.

კვირას წარმოდგინეს ახალი რუსული ოპერა „მანგა“. ეს ოპერა დიდს ხელოვნებას თხოულობს მოთამაშეებისაგან და ამიტომ ბ-ნი იაკოვლევის მეტი ვერ ახერხებდენ თავიანთი როლების ჯეროვანად წარმოდგენას. ალაგ-ალაგ არა უჭირდა ბ-ნს მოლჩანოვსკის, თუმცა კოჩუბების როლი ამ არტისტის უკეთეს როლად ჩაითვლება. ყველაზე ცუდი ქ-ბ-ნი კრანოვისა იყო.

სომხური თეატრი

13 ამ თვეს სომხური დრამატული დასისაგან წარმოდგენილი იყო დიაჩნკოს სამ მოქმედ. დრამა „მსხვერპლისათვის მსხვერპლი“. ბ-ნი ადამიანი თამაშობდა ბოჩაროვის როლს და უნდა გამოეტყდეთ მშვენიერადაც შეასრულა ეს მეტად ძნელი და ალაგ-ალაგ უხვირო როლი. მეტად ხელოვნური თამაშობა იყო პირველ მოქმედებაში და უფრო სუსტი მეორე მოქმედებაში, რადგან არტისტმა გადააქარბა... ეს უბედურება ბ-ნს ადამიანს ხშირად ემართება. არა უჭირდა რა ქ-ბ-ნს ზაბელას ვოდევილში ბევრი ტაშის კვრა მიიღეს ბ-ნმა ტერ-დავითიანმა და ქ-ბ-ნმა ვარდუში.

გალიყო—ია

ქართული
საზოგადოებრივი

ჰამლეტი საფრანგეთის თეატრში.

28 ენკენისთვის საფრანგეთის თეატრში წარმოადგინეს შექსპირის „ჰამლეტი“, რომელიც ფრანგულს ენაზე გადმოღებულთა ლექსად ალექსანდრე დუმას და პოლ მორისის მიერ.

საზოგადოდ ფრანგებს შექსპირის დრამებში იღბალი არა აქვთ, და იშვიათადაც მოესწრებიან ხოლმე შექსპირის რომელიმე დრამის დადგმას პარიზის რომელიმე სცენაზე და თუ მოესწრენ ეინ იცის როგორ შეასრულებენ! ესეც რომ არ იყოს, თითონ ფრანგები დიდად არ წყალობენ შექსპირის დრამებს, თუმცა ეს ერთადერთი უცხოელი ავტორია, რომლის ნაწარმოებები პარიზის სცენებზე იდგმებიან, — ამ დრამებს ფრანგები სიერთევეარეს და გაჭიანურებას უჩივიან.

წარმან სარა ბერნარის სურვილით პორტ-სენ-მარტენის თეატრში ჰამლეტი წარმოადგინეს და კაცმა უნდა თქვას ვერა ფერი ჰამლეტი ჰყავდა პორტ-სან-მარტენს ბ. გრანის, ჰამლეტის როლის მოთამაშეს, რეალისტი, წინდახედული პირი გამოჰყავდა, ისე რომ სარა ბერნარს, რომელიც თავის ჩვეულის ნიჭით და ხელოვნებით ასრულებდა ოფელიის როლს, ამ პიესის დადგმით ის არ შეუსრულდა რასაც მოელოდა და ამიტომაც, მგონი, ჰამლეტმა დიდ-ხანს ვერ მოიკიდა ფეხი პორტ-სენ-მარტენის თეატრში.

ესწავლა საფრანგეთის თეატრში ჰამლეტის როლს ბ. მუნეტ-სული ასრულებს; ეს შესანიშნავი არტისტი 10 წელიწადი სწავლობდა, ჩხრეკდა, შინჯავდა ყოველის მხრით ჰამლეტის როლს და რაკ თავის თავი საქმაოდ მომზადებული დაინახა, საფრანგეთის თეატრის გამგებობას ჰამლეტის დადგმის წინადადება მისცა.

სუყველა ფერი ხელს უწყობდა ამ საღამოს: პიესის ღირსება, მის შესანიშნავი ლექსად გადმოღება ფრანგულს ენაზე, როლები შევნიერად შესრულება, სცენის მდიდრულად მორთულობა, ტანის-სამოსის სიბრწყინვალე, მაგრამ სუყველაზე შესანიშნავი ამ საღამოს ბ. მუნეტ-სული იყო. მის თამაშობის მნახველი, გატაცებული, თავდავიწყებული ყურს უგდებდა და რაც მისთვის აქამდინ წარმოუდგენელი, შეუგნებელი, და „ჯანყით და ბურუსით“ იყო მოცული ეწვლა მუნეტ-სული ისეთის სიაშკარით უხსნიდა, რომ მაცქერალი თავის თავს მოვალედ რაცხდა მაღლობა, არტისტისადმი პატივისცემა და გაკვირდება რითიმე გამოეცხადებინა და მართლაც თავდავიწყებული ტაშს უკრავდა, რომლითაც ცოტა არ იყოს საქმეც გააჭირეს.

არ შეიძლება კაცმა თქვას, რომ მუნეტ-სული ერთი ალაგი მეორეზედ უკეთესად გაატარა, — სულ ყველა სცენებში სცენის შესაფერად გასაოცარი თამაშობა ჰქონდა, სუყველა სცენა დაწერილობით ჰქონდა შესწავლილი: მის თამაშობაში, როცა მამის აჩრდილი ჰამლეტს უძახის, იხატებოდა დიდებულობა, ღირსეულობა და განუსაზღვრელი პატივის ცემა აჩრდილისადმი; არტისტის ხმა ერთსა და იმავე დროს რბილიც და საზარელიც იყო პოლონიუსის და კარის კაცების სცენაში, რომელიც არტისტმა შევნიერად გაატარა; დაქინებულს ტაშის კერა და აღტაცების მურმური ერთად აირია. როცა ჰამლეტი, სიგიჟის სცენაში, დაფარულის სახით, მუხლის ცოცხით უახლოვდება მეფეს, რომელიც გონზავს მოკვლის სცენით აღვლევებულია, და საშინელს სიხარულის ყვირილით, გიჟურის სისხლ-მწყურვალეობის მაგავსად, აცხადებს მეფის დანაშაულის დაჯერებას. შევნიერი იყო ვგრეთვე დედოფლის ოთახის და სალოცავის (Oratoire) სცენა, საცა შეილი, დედის საშინელი მსაჯული, ფეხ-ქვეშ უვარდება დედას და ბოღიშს თხოვს. ოფელიის საფლავის სცენამ გაამეორა დაქინებული ტაში და განუსაზღვრელი აღტაცება.

ამ ალაგებმა უფრო შესანიშნავად ჩაიარეს და მეტი ოვაციონები გამოიწვიეს და ამიტომ მოვაქციე ყურადღება, თორემ, როგორც ჰევითაც ვთქვი, მუნეტ-სული მთელს პიესაში შეუღარებელი იყო, ისე რომ ამ საღამოს ამ არტისტის ტალანტმა უმთავრეს წერტილს მიადწია და ბევრი თავჯანის მცემელიც მოიბოვია; 20 წელიწადი ეძებდა ეს პატივ-საცემი არტისტი თავის ტალანტის შესაფერს როლს და ბოლოს როლიც იპოვნა — ეს ჰამლეტი არის.

თავის სიბრწყინვალით — მუნეტ-სულიმ პიესის სხვა პირებიც დაჩრდილა. უმთავრესი ყურადღება უმთავრესს როლზე იყო მოქცეული, მაგრამ ზოგი ერთმა პირებმა თავის რიკიანის თამაშობით მაინც მოიპყრეს საზოგადოების ყურადღება, თუმცა იმდენად არა, რამდენადაც ღირსნი იყვნენ.

ქ. რეიშემერგმა, ოფელიის როლის მოთამაშემ, საზოგადოებას უმანკო, ნაზი, წრფელი 16 წლის ოფელია დიდს ხელოვნებით დაურატა; სიგიჟის სცენა ისეთის სინამდვილით გაატარა, რომ მამუნელს მის საცოდავობა და მწუხარება უნებურად სულს უხუთავდა.

ბ. გოტმა სინამდვილით და სისრულით აჩვენა ხნალხს ყბედი ღეთის მოყვარული და ხან-და-ხან აუტანელი პოლონიუსი.

ბ. კოკლენმა (უნტროსმა) სიცილით დახოცა

ხალხი, საფლავის მთხრელის კუბლეტების ფილოსოფიურად მღერით.

სხვა პირებმაც რიგიანად შესაბამისად თაყ-თაყისი როლები.

რაც შეეხება ტანთ-საცმელს და სცენას „მეტის-მეტი ბრწყინვალე და ძვირფასი იყო, მეფის ტანის სამოსი 5000 ფრანკი ღირდა; ეტყობოდა თეატრის გამგეობას არაფერი დაეშურებინა პიესის რიგიანად გამოსვლისათვის.

საფრანგეთის თეატრმა პირველად დადგა თავის სცენაზე შექსპირის პიესა და ღირსეულადაც შესარულა.

რადგანაც „თეატრის“ მკითხველებმა ცოტად თუ ბევრად იციან სარა ბერნარის ბრაზილის საქმე, ამიტომ, მგონი, უინტერესო არ იქნება მათთვის თითონ სარა ბერნარის წერილის შინაარსი ამ საქმის შესახებ. აი ის წერილიც, რომელიც მოუვიდა პარიზში ერთს სარას მეგობარს.

„აი სიტყვა-სიტყვად რა მოხდა: ჩვენ „Maitre de Korges“—6 ვიმეორებდით; ასე ოთხს საათზე ქ. ნუარმონტმა სცენა გადაიარა ორის კაცით ერთად რომლებსაც ჩემოდნები მიჰქონდათ: ერთმა თეატრის მოსამსახურეთაგანმა უთხრა ბ. გროსის ნება და ურთველად გატანა შეუძლებელიაო.

„სიკაპასით გაგიჟებული ქალი სცენაზე ამოვარდა: ქალბატონო, მე აქ ქურდად მივაჩნეიარ, ეს თქვენ ხართო და ამ დროს თავში დამარტყა; გონზე მოსვლამდის ჩემი ამხანაგები შემომეხევიენ და მოქმედობა დამიშალეს.

„ქალი ციხეში გავეზავენე, მაგრამ საღამოზე ისევ გამოვაშვებინე; ჰკუაზე შემოილილი მეგონა და მეცოდებოდა.

„ამავე საღამოს მე აღრიენ ლეკურორს ეთამაშობდი და ქ. ნუარმონტიც ამ პიესში ერთა.

„მეოთხე აქტის დიდის სცენის შემდეგ აღრიენი თავის კვრიტ გადის; იმ დროს, როცა თაყ-ღახრილი გაფიქრდი იმ ჯგუფის წინ, საც ის ქალიც იყო, ამან გაუგონელი გინება დამიწყო.

„სიანჩხლემ გამიტაცა; ამ დროს ჩემი მოახლე დაეინახე, რომელიც ფრუფრუს (Froufrou) მათრახს წმენდდა; მაშინვე წავართვი და ქ. ნუარმონტი საშინლად გავმათრახე.

„სხვა არც მიჰკარებოა მას, არც ხმა გაუტია. ეს ამბავი, გვერცებით ჰეშმარიტია. ქ. ნუარმონტი ჩვენს

სახოგადობას მოშორდა და მაზე ჯერ არაფერი გვეუბნებოდა“.

ამ ცოტა ხანში ნუარმონტის მეგობრებიც მოვლიან მისგან წერილს.

ერთი ახალი ანბავი კიდევ: ვიკტორიენ სარდუს „Patrie“ (სამშობლო), რომელიც თავ. დ. ერსისთავის მიერ გადაკეთებულია ქართულს ენაზე და რომელიც აგერ რვა თვეა პორტ-სენ-მარტენის თეატრის სცენაზე, თამაშობენ ოპერად გადაკეთეს.

პირველის აქტის რეპეტიციონი უკვე იყო და, როგორც აქაური ჟურნალ-გაზეთობა ამბობს, შეენიერი გამოსულა.

პ. ყიფიანი.
პარიზი.

ხალხური ლექსი.

ქალო, მაგ შენს სიღამაზეს ნეტავ გაციროგორ ღიწნა, ინდისტისა ქამსს გუგნარ, მაგრამ წმინდათ დაკეტილსა; ერთხელ მეგო შენი ნახვა, კაცნა შავი თვალებისა, დაწვექი, დამძინებოდა, დასუ იმ ურჯულთ მიღსა!..
ლეკებიც დაგვიხვდებიან იმ პირველ დაღისტისათ: პური მთხოვეს და გაჭმევი, გურჩევი ქაბახისათ, ღვინო მთხოვეს და გასმევი, გურჩევი შახბათისათ, ხორცი მთხოვეს და გაჭმევი, გურჩევი ბრალ ვაბახისათ ცოლი მთხოვეს და ვერ მივე, მიმუგანდა სიამძისათ; არ დაიშალეს, აკოცეს ცხრა ნაწილს გიშრის თმისათ, ლეკურსა სელი მოვისუი, ნახუქებ ცოლის ძმისათ, ერთი ისეთი გადაგვარ, წვეკმა უწია ქვაშისათ; ერთი იმანაც გადმომგარ, სუტუვას ჭკვანდაც ცისათ! ორნიც იქ დაჯინდნენით: სამძლავრსა მუხრანისათ;— ადგა ქალი და წავიდა, მივიდა თავის ძმისათ.

შეკრებილი ღ. დოლოფობისაგან.

შენ ქალო ასე თუთრი ხარ, როგორც საყდაწში ვიჩიო.— თვალწარბი გადაგხატავი, მოვარეს მივიგავს ვიჩიო.

წამოდი ქალო მედა შენ დაგსდეთ მადღას სუქსათ, ვინც შემოგვხვდოს გაკვირდეს მე და შენს სიტუარფუსათ.

ქალო შენი სიყვარული ერთხელ გულში ჩამიკვდა, ჭკარი ბეჭი გაგიკვანე, მაგრამ ყური არ მიკვდა.

შეკრებილი გნ. ანასტ. ამირ—ბისაგან.

485-192 იბ. ბ. F. 93

ეროვნული
გენერალ-სეკრეტარი

გრძნობა და გონება

გრძნობა ნაზია, გონება
მის მბრძანებელი მეფეა,
გონი გმირაჲ, გრძნობა მის
სატრფო სსიგ-მოიფუფა.

მაგრამ ვით ტრფობის აღისჯან
ვაჟ-ვატს სიტრფნლე ელევა,
აგრეთვე სშირად გონებას
გრძნობა მუსრავს და კრევა;

და ვინც იკეუნის, რომ გრძნობას
კრევა ხეში ჭკუაჲ,
მასზედ ამბობენ, რომ იგი
ახარებულად სტეუაჲ!

ცახელი.

შემოდგომა.

გაუკითხდა მდელო, აღარ ბიბინებს,—
სშირ-სშირად ისმის ქარის გრიალი,—
მინდორში მეშა აღარ დიდინებს,
ტუფტ მისწყდა, აჩსად ისმის შრიალი,
მზეც გადიწკერა სამსრეთისაკენ.—
აღარ მოისმის მეტრცხლთ ჭიკჭიკი,
სიტჭიკით სტომა, ფრენა, ფთხრიალი,
აღარც მოისმის ცის კამარდამ
დიღ-დიღით ტარფას ხმისა ზრიალი...
გულსა აწიკილებს, სულსა ამფოთებს
უოკელ დღე წვიმა, ქარი, ქუხილი...
ეველ სულდგმულმა შეჭქნა წუსილი.
მსოფოდ კი ვასზედ ვეითდად დამდნარა
მტკვანი თავქვე დაჰიდებულა
და ავერ გლეხიც მის მოსაგრებად
გოდრით და დანით გამწადებულა.

ზაყელი.

მოკლე გიოგრაფიული ცნობანი

ვოლტერი

გუდგნი აკაკი წერეთელს
(გაგრძელება.) *

ხანდისხან მართალი გამოდის ნათქვამი: «რაც უა-
რესია—მით უკეთესიაო». ვოლტერმა არჩია ინგლისი

*) იხილეთ „თეატრი“ № 36

სხვა სახელმწიფოებს თავის დასასჯელ ადგილად
ინგლისმა ვოლტერს ისეთი სარგებლობა მოუტანა,
რომლის ფასს საფრანგეთი ვერას-ოდეს ვერ მისცემ-
და. მთელი სამი წელიწადი იყო ვოლტერი მოწო-
რებული თავის სამშობლოს, მაგრამ ეგ დრო ახალ-
გაზდა პოეტს ტყუილად არ დაუკარგავს. ინგლისში
ვოლტერი ჭაბუკურის აღტაცებით შეუდგა სწავლა-
განვითარებას—ამ სამი წლის განმავლობაში მან შეი-
სწავლა და შეითვისა ყველაფერი, რაც კი მაშინდელ-
ის ინგლისს შეეძლო კაცისათვის მიცემა. ვოლტერ-
მა საგნათ დაიღო მაშინდელ ინგლისის ჰუმანიური
აზრების გავრცელება თავის სამშობლოში და ჩინე-
ბულადაც აასრულა ეს ძნელი საქმე. მაგრამ ვოლტერმა
ვერაფრით ვერ მოიგო თავის ერის გული. ერთის
მხრით მისი თაყვანისმცემელი და მეორეს მხრით მო-
სისხლე მტრები ყოველს წუთს უწამლავდნენ და ვინ
იციის რა ნაირს ცილს არ სწამებდნენ მას. ვოლტერი
იყო ერთსა და იმავე დროს მაშინდელი საფრანგეთი-
სათვის „დიდებათ“ და „ეშმაკის თესლად“. ერთის
მხრით ამ ძაგების მიზეზი იყო ვოლტერის მკრელი, მა-
ხელი და მწარე, ენა რომელიც ბევრს უშფოთებ-
და ძილს, ბევრს უმღერედა ჭუჭყიან გრძნო-
ბებს, ბევრს გაბრაზებით აკრატუნებინებდა კბილებს,
მაგრამ მომეტებული მიზეზი ვოლტერის ათვალწუნები-
სა იყო მისივე უხასიათობა, მისივე რალაც გაუგება-
რი ორპირობა. ვოლტერის ნიჭი და გენიოსობა ხელს
უშლიდა მისევე ჭირვეულობას, თავ-მოყვარეობას და
პირ-იქით მისი სიხარბე, სიცრუე და ორპირობა ერ-
თად ვერ თავსდებოდა მის ნიჭთან. პირველი ნაბიჯი-
დან საზოგადო ცხოვრებაში ვოლტერმა თავი იჩინა
მეტის მეტი წვრილმანის ხასიათით, ფულის სიხარბით
და დაუდგრომლობით. აი რას ამბობს ვოლტერზედ
გერმანიელი პოეტი გეტე: «ვოლტერი თუმცა ჯერ კი-
დევ ჭაბუკი იყო და სახელს ხვეჭდა, მაგრამ ფულის
შოვნა და გამდიდრება მისთვის სახელზედაც უფრო
სასურველი იყო» და მართლაც ვოლტერმა მალე
მიადწია თავის სურვილს: რამდენიმე წლის შემდეგ
კარგა ფულის პატრონი შეიქმნა, დიდი პენსია და
ჯილდოებიც დაიმსახურა.....

მაგრამ ეს ლტოლვა ფულისადმი და გამდიდ-
რების სურვილი კიდევ არაფერია იმასთან, რასაც
ვოლტერი შერებოდა თავის ნაწარმოების შესახებ.
შიშით და დასჯის აცდენის გამო ვოლტერს რამდენ-
ჯერ უარ-უყვია თავისი თხზულებანი—ეგ ნაკლულევა-
ნება და მშვიშრობა მის ხანგრძლივს და ბრწყინვალე
სიცოცხლეს ერთ უსიამოვნო ლაქად ეცხება. აი
სხვათა შორის დიდი ფრიდრიხის სიტყვები: «რა სამ-

წუხაროა, რომ ისეთს გენიოსობასთან—ასეთი ყალბი სული იმყოფება“.—ღიან, ვოლტერში ბევრი სამარცხენო რამ მოიპოვება, რომელნიც არამც თუ ცოტათი განვითარებულს პირს, არამედ მდბიო კაცსაც არ შეშვენის და სამარცხენო უზნეობათ შაერაცნება.

ლონდონიდან დაბრუნების შემდეგ ვოლტერი ხან პარიზში, ხან რუანში სცხოვრობდა, სადაც ჩვეულებრივის ალტაცებით შეუდგა თავის საგნის აღსრულებას—ესე იგი—ინგლისურ ჰუმანიურ შეხედულების გავრცელებას, მაგრამ მოსვენებას და თანაგრძნობას ვერსად პოულობდა—ჯერ მისი მოუსვენარი მტრები და მერე მისივე მოუსვენარი ცხოვრება და რაღაც ბავშური ჭირვეულობა ყოველს მხიარულს წუთებს უწამლავდენ. ძვირად უჯდებოდა ვოლტერს თავისი მახვილი მწარე ენა და პირ-და-პირი თქმა. მაშინდელს საფრანგეთის საზოგადოებას საუკუნო ლაქად შერჩება ვოლტერისადმი მიყენებული შეურაცხყოფა. ვოლტერის დროს დაბეზლება და ჯაშუშობა თითქმის მოთხოვნილებად იყო საზოგადოებაში. ყოველს მინისტრს, ყველა პოლიციის უფროსებს ჯაშუშები ათასობით ყვანდათ—და სათაკილოდაც არ მიაჩნდათ. ვოლტერის პატიოსანმა სულმა ვერ აიტანა ეგ უზნეობა, ვერ დემოჩილა ასეთს გარყვნილს და გახრწნილს თანამედროვეთა ჩვეულებას და მისებურის მახვილის ენით, შხამიანის სატირებით მიწასთან გაასწორა ესეთი უზნეო პოლიტიკა და ისინიც, ვინც ჯაშუშობდნენ. ერთხელ ვოლტერი მინისტრთან იყო სადილათ და იქ მაშინდელი გამოჩენილი ჯაშუში ბორეგარი შეხედა. ჩამოვარდა ლაპარაკი პოლიტიკაზედ და ვოლტერმა პირდაპირ შეუკუთხა გესლიანის და გულგასაგმირავის სიტყვით ხსენებულს ჯაშუშს. ბორეგარი დაემუქრა და კიდევ მალეა აუსრულა თავისი მუქარა. ერთხელ ვოლტერი ეტლით მიდიოდა და ხსენებულმა ბორეგარმა გამოიწვია ეტლიდან ვითომ საქმისათვის და იქვე შუადღისას ვოლტერს ჯოხით ცემა დაუწყო. ვოლტერი დაბადებიდანვე სუსტი აგებულობისა იყო და ბორეგარმა, სამარცხენო ქმნილებამ, ჯაშუშმა ძალა იხმარა უძლოურს და სუსტბა პატიეცემულ მუშაკზე... სახე დასიგებულმა და დაღურჯებულმა ვოლტერმა ჩივილი დაიწყო, მაგრამ ვინ იყო ყურის მგდებელი? სად იყო სამართალი?—ძალა და უზნეობა: აი მაშინდელი მსაჯული!.. რალა დარჩა ვოლტერს? ისევ ის სატირა, ისევ ის მახვილი, გესლიანი ენა და, სწორედ რომ, ბევრს აწყველინა დაბადების დღე. აი ერთი მაგისტანა შემთხვევა კიდევ: ერთს არისტოკრატ მარ-

კიზთან ვოლტერს რალაც ლაპარაკი მოუვიდა და ამ არისტოკრატმა კაცები დაიქირავა და ამათ აცემინა ეს მაშინდელი ერთი უპირველეს კაცთაგანი. რა ექნა ვოლტერს? მისი ძალა სატირა იყო და გმირულადაც ხმარობდა ამ ძალას. ერთის სიტყვით მაშინდელი საზოგადოება სწორედ ტარტაროსის მცხოვრებსა ჰგვანდა და რა გასაკვირველია, რომ ვოლტერიც—მათი შვილი—იმდენის არა საპატიებელის ნაკლულევენებით სავსე იყო. საზოგადოდ ყოველს კაცს ეტყობა თავის ოჯახის, ეროვნების და დროების გავლენა და ნიჭიერს პირებს კი ხსენებული გავლენა უფრო ნათლათ ეტყობათ.

1733 წლიდან ვოლტერის ცხოვრებამ სხვა ნაირი მიმდინარეობა მიიღო. ამ ხანებში ვოლტერმა გაიცნო ქალი მარკიზა დიუშატლე, ეს ქალი სწორედ რომ საოცარი იყო.. მშვენიერი სახის პატრონი, არისტოკრატი, კეკლუცი და ამასთან ისე ნასწავლი და განვითარებული, რომ ბევრს მაშინდელს მეცნიერებს არ ჩამოუტრეზობდა განვითარებაში და სამეცნიერო საგნების ცოდნაში. მაგრამ ყველა ამ საპატიო ღირსებასთან იგი უზომოთ გარყვნილი იყო. თუმცა ქმარი ჯერ ისევ ცოცხალი ყვანდა, მაგრამ ყოველისფერში თავისუფლად მოქმედებდა. მიჯნურები ათასობით გარს ეხვეოდნენ. აი ეს მარკიზა დიუშატლე დაუმეგობრდა ვოლტერს, და ეს უკანასკნელი ჩვეულებრივის ალტაცებით მიეცა ახალს გრძნობას, საყვარლი საღერსებს. მათი კავშირი დიდხანს გასტანდა, რომ სიკვდილს არ დაეშალა. გაცნობის მეთოთხმეტე წლის შემდეგ მარკიზა დიუშატლე გარდაიცვალა შვილის შობის დროს. საკვირველი ის არის, რომ ვოლტერი წმინდა სიყვარულით ჰყვარობდა ამ როსკიბ-დედაკაცს, თუმცა უწესობა და ჩვეულებრივი გარყვნილობა მარკიზასი არ ეჩოთირებოდა. უნდა ვთქვათ, რომ ვოლტერიც არ თაკილობდა თავის საყვარლის ცუდს ქცევას. ვინ იცის დიუშატლე რომ არ მომკვდარიყო. ვოლტერს უკანასკნელის სიცოცხლის წამამდე ეცხოვრნა მასთან. თოთხმეტი წელიწადი, გატარებული მარკიზასთან, ვოლტერისათვის ერთის მხრით ძალიან სასარგებლო იყო, რადგან, როგორც წინეთ ვსთქვით, მარკიზა დიუშატლე დიდი სწავლული და მეცნიერი ქალი იყო.

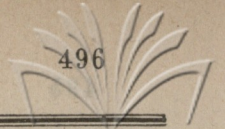
ცნლა ვოლტერი ორმოც-და-თხუთმეტის წლის კაცი იყო და ამასთან პირველი მწერლად ცნობილი მთელს განათლებულ ევროპაში. ხელმწიფენი გერმანიისა, შვეიცია-ნორვეგიისა, დედოფალი რუსეთისა, რომის პაპა, მეფენი, მთავარნი და პრინცები, ყვე-

ლანი გაურჩევლად პატივს სცემენ ვოლტერს.—ყვე-
ლანი ცდილობდნენ მისი ყურადღების დამსახურებას,
დედოფალი ეკატერინე რუსეთისა ვოლტერის უკეთესი
გობართაგანი იყო...

მაგრამ ყველა ამ გვირგვინოსანთ პირების მე-
გობრობის შორის, უფრო ღირს შესამჩნევია მეგობ-
რობა ვოლტერისა დიდ-ფრიდრიხთან. ფრიდრიხი
ჯერ ისევ ჭაბუკი და ტახტის მემკვიდრე იყო, რო-
დესაც ვოლტერის ნაწარმოებებით აღტაცებაში მო-
დიოდა და მეფედ გახდა თუ არა, მაშინათვე მოიწა-
დინა ვოლტერის უფრო ახლოდ გაცნობა. პირველი მათი
შეხვედრა მოხდა 1740 წელს მოილანდის და-
რბაზში. გაცნობისათნავე ვოლტერმა თავისი გვირ-
გვინოსან მეგობარს წაუკითხა თავისი ახალი ტრადე-
დია: „მაჰმედი“. დიდი-ფრიდრიხი უსამზღვრო აღტა-
ცებაში მოვიდა. ფრიდრიხმა დაუნიშნა ვოლტერს
სადგური თავის სასახლეში: საჰმელ სასმელი და თი-
თქმის შეშა და სამთელიც მეფესაგან ეძლეოდა და
30,000 მანეთი წელიწადში, ეს ფული არამც თუ
მაშინდელი დროსათვის, არამედ ეხლაც ბევრზედ
ბევრია მწერლის შრომისათვის. ვოლტერსაც ეს
უნდოდა. თავისუფლად დაბინავდა ახალს სადგომ-
ში და შეუდგა შრომას. მაგრამ ვოლტერის-
უხასიათობამ აქაც გამოიჩინა თავი. ვოლტერმა წარ-
მოიდგინა რომ საფრანგეთს დიდს სარგებლობას მო-
ეუტან თუ ფრიდრიხის პოლიტიკურ განზრახვებს გა-
ევიგებო და ამის გამო მიწერ-მოწერა გამართა საფ-
რანგეთის მინისტრებთან. თუმც დიდი-ფრიდრიხმა ეს
ყველაფერი იცოდა, მაგრამ ყურადღებას არ აქცევდა
ვოლტერის «ხუმრობას» და მართალიც იყო, რადგან
ფრიდრიხი ვოლტერს არას ოდეს არ ეუბნებოდა
თავის პოლიტიკურს აზრებს, მით უფრო რომ ვო-
ლტერს იგი უყურებდა როგორც პოეტს და არა დი-
პლომატს.

ჯერ-ჯერობით ვოლტერის და დიდი ფრიდრი-
ხის მეგობრობა სასიამოვნოდ მიმდინარეობდა. ყო-
ველს სალამოს ერთად იყრებოდნენ და ხან კლასიკურ
ნაწარმოებს, ხან ფილოსოფიურს და მეცნიერულს
წიგნებს კითხულობდნენ, მაგრამ მათს კავშირს მათ-
ინც დიდ ხანს არ გაუტანებია. ერთის მხრით ამისი
მიზეზი თვითონ ვოლტერი თავისის ჰირვეულობით
და უხასიათობით იყო, მეორეს მხრით კი ვოლტე-
რის მტრები და მეფის მხლებელნი მათი განხეთქილე-
ბას ცდილობდნენ. ყველა ამას მიემატა კიდევ ერთი
გარემოება, რომელმაც მაშინ მთელი ევროპა ააყაყანა—
ეს იყო დავა ვოლტერის და ურია გირშის შო-
რის, სადაც ვოლტერმა არა პატიოსნურის მხრით

იჩინა თავი და სხვაგან რომ ყოფილიყო, შენდებოდა.
დენილი საქციელისათვის სასტიკად დაესაჯათ კიდევცა-
ფრიდრიხმა ეს «ხუმრობაც» აპატია გამოჩენილს პო-
ეტს, მაგრამ მეგობრებშია ცოტ-ცოტა განხეთქილე-
ბა შეუმჩნევლად დღე-დღეზედ იზრდებოდა. ამას ზედ
მიემატა კიდევ ერთი შემთხვევა, რომელმაც პოეტი
დამეფე სრულებით დაამორა ერთი-მეორეს. ფრიდრიხი
სულთ პოეტი იყო და ხშირად სწერდა ლექსებს,
რომელსაც ვოლტერს უკითხავდა ხოლმე. ერთხელ
მეფეს უთხრეს: «ვოლტერმა თქვენ ლექსებზედ ასე
სთქვა: «ნეტა როდის მოვჩივებ ამ ჭკუის ლაყბობის
კითხვასა!...» იქნება ეს სიტყვები მართლაც ეთქვა ვო-
ლტერს, მაგრამ კაცმა სიმართლე უნდა სთქვას, რომ
მისი დაუძინარი მტრები უფრო მეტს იგონებდნენ და
ერთი უძლიერესი ვოლტერის მტერთაგანი იყო კა-
რის-კაცი მოპერტიუი. ეს ვაჟ-ბატონი არა ვითარის საშუ-
ალებას არ ჰზოგავდა ვოლტერის დასამკირებ-
ლად. ვოლტერი კი ჩვეულებრივის მახვილის ენით
გულს უშნამავდა თავის ხარისხოვანს მეტოქეს. და ერ-
თის სატირით იქამდინ მიიყვანა, რომ მოპერტიუი
ბრაზებისაგან ავად შეიქმნა. მეფე დაესარჩლა თავის
მხლებელს, მაგრამ ვოლტერი ისეთი კაცი როდი
იყო, რომ თავი შეემაგრებინა და მეფესაც კარგად მოსც-
ხო. უსამიანის სატირით. მაშინ ფრიდრიხმაც დასწერა
ვოლტერზედ სატირა. რა თქმა უნდა, ამ გარემოებამ უფ-
რო მეტად წააქეზა პოეტი და ვოლტერმა სატირაზედ
ახალი სატირა დასწერა სახელად «Du Docteur Aka-
kia» «აკაკია ექიმბაში». ეს სატირა ერთი უკეთეს ვო-
ლტერის ლექსთაგანია, ასეთი სიმახვილე, დაცინვა,
სიღრმე და გესლიანი სატირა იქამდინ ევროპას არ
ენახა. მეფემ წაიკითხა თუ არა ეს სატირა, შეუთ-
ვალა პოეტს: ან დასწვი ან დახიეო. ვოლტერი უარ-
ზედ იდგა. მაშინ გაანხლებული მეფე ბარათსა
სწერს და აი სხვათა შორის ერთი ადგილი: «თქვენ
უსინიდილობა მეტად მაკვირვებს! იმის შემდეგ რაც
თქვენ ჩაიდინეთ,—თქვენ ჩემწინ ბოდის მოხდის
მაგიერ,—კიდევ ჰბედავთ თავის გამართლებას და
უარ-ყოფთ ჩემ თხოვნას; მაგრამ ნუ გგონიათ, რომ
ასე ადვილად მომიჩივით... მე საქვეყნოდ გამოვაშკა-
რავებ თქვენს უმსგავს საქციელს და მაშინ თქვენც
და მთელი ქვეყანაც აშკარად დარწმუნდება, რომ
თქვენ პატივისსაცემი კი არა, ბოროტების ღირსი
ხართ!...». —ამ წერილის შემდეგ ვოლტერი მალე და-
ეთანხმა დიდი ფრიდრიხის თხოვნას და 1752 წელს
გამოჩენილმა ვოლტერმა მეფეს მისცა ხელ-წერილი,
რომლის ძალით ვოლტერს არ შეძლო სატირის და-
წერა როგორც მეფეზე, აგრეთვე სხვა ვინმე პირზედ.

ეროვნული
მომართები

რა თქმე უნდა, ჩვენ ასეთის პირობით გავკვირდებით და განა გასაოცარი არ არის ამ გვარად თავის პიროვნულის ღირსების უარ ყოფა? პოეტი-მწერალი ხელ-წერილს იძლევა, ამიერიდამ არვის შევეხებო! მართლა რომ საკვირველია, მაგრამ უფრო საკვირველი და გასაოცარი ის არის, რომ ვოლტერმა თავისი სატირა მაინც დააბეჭდინა ჰოლანდიაში და რამდენიმე დღის შემდეგ «ექიმბაში აკაკიამ» მთელი განათლებული ევროპა მოჰფინა!... დიხაც, რომ საკვირველია—ჯერ ვოლტერის ხელ-წერილი და პირობა და მერე მისგანვე ასე აღვიღად სიტყვის და პირობის დარღვევა. მაგრამ მაშინ ასეთი საქციელი თითქმის ღირსებას უმატებდა ადამიანს. სადაც მეფობს ძალა და ბრძანებლობა, იქ გაიძვერობა აუცილებელი და ჩვეულებრივი მოვლენა!

(გაგრძელდება.)

ვალეკო—ია.

არბების თეატრი

თუ მხედველობაში არ მივიღებთ განვითარებას, დრამატიული ხელოვნება ყოველს ხალხს აქვს. აი არაბების წარმოდგენის მაგილითი ქაირში ერთის გერმანიელის ჟურნალისტის სიტყვით:

„კარგზე მიკრული იყო დიდი ვარდის ფერი აფიშები, რომლებიც აცხადებდნენ არაბულის ენით, რომ დამასკელის აბუ—შალილის—ელ—კაბანის დასი თავის საქებრად და დიდის ხალხის თანა-დასწრებით, წარმოადგენს სამიჯნურო ტრაგედიას „ემირ მაჰმუდს“.

„შევედით. ზალი სავსეა. ერთად ერთი გაღვრეცა დაბალის ხალხის თეთრის ჩაღმებით და ცის ფერის პერანგებით აჭრელებულია; პარტერში შუათანა საზოგადოებაა; აქ უმეტეს ნაწილს ფესი ახურავს და შავი აბრეშუმის ხალათები აცვიათ; ლოჟები ქაირის საუკეთესო, ევროპიულად ჩაცმულს ახალ-გაზღობას უჭირავს.“

„ქალის ჭაჭანება არსად არის, ორის ინგლისელის ქალის გარდა, რომლებიც ქაირში მყოფის ჯარის ოფიცრების ნათესავეები არიან.

„მთელი ეს ხალხი ლაპარაკებს და ლიყლიყებს; ხალხი განუწყვეტლად შემოდის და თავ-თავის ალაგს იჭერს; თამბაქოს ბოლი ისეც სუსტს სინათლეს უფრო ასუსტებს.

„პატარა სიჩუმე რომ ჩამოვარდა, ფარდა აიხადა-სცენა პატარა და უბრალოდ და ღარიბად არის მოწყობილი. ბედუინათ ჩაცმული აქტორები, ჩაღმე-

ბით, აქლემის მატყლის სარტყლებით, მომართები ხელებს იქნევენ ისე, რომ იმათი ნალაპარაკევი კაცს არ ესმის.

„აბუ-შალილი პირველს როლებს თამაშობს და პიესებსაც სთხზავს, აქტორი-ქალების მაგივრად, როგორც საზოგადოთ აღმოსავლეთში, პატარა ყმაწვილები თამაშობენ, და გასაოცარი ის უფრო არის, რომ არაბებს უბალეტოთ პიესა არა აქვთ, ძრიელ უყვართ ბალეტი, ბალეტსაც პატარა ვაჟ-ყმაწვილები ასრულებენ და ამითი იტყუებენ თავს.

„ხმაურობა დამშვიდდა, თუმცა ალაგ-ალაგ ჩურჩულობდნენ კიდევ. დაწყლის ვაჭარი თავის სავაჭროს სთარჯავდა მაყურებლებს. თამაში დაიწყო.

„დრამატიულს ალაგებს ალტაცებით ეგებებიან, მაგრამ ევროპიულათ-კი არა ე. ი. ტაშის კვრით, არამედ ფეხების იატაკზე სმით და ჯოხების რახუნით.

„აქტორების დიკლამაციონი ერთ გვარი და ძილის-მომგვრელია; სეროზს, ალერსიანს, მრისხანე ალაგებს სულ ერთი გვარის ტირილის ხმით ამბობენ და იმას ის მნიშვნელობა აქვს, რომ რითმის გათაფებას ტყობულობენ მსმენელები და საზოგადოთ ისე აუჩქარებლად ლაპარაკობენ, რომ გაკვეთილის მოლაპარაკე ყმაწვილს გვანან.

„სიმღერა! წარმოიდგინეთ ხრინწიანი, სურდოიანი კაცი, რომელიც წარმოუდგენელს მაღალს ხმებს ასწევს, ერთის ხმითგან მეორეზე აუჩქარებლათ გადადის, მას გარდა, რომ ამისთანა სიმღერა ძალა-უნებურს ძილს გგვრით და თავს გაწყენთ, შიშით გკლამთ რომ გამბედავს მომღერალს ხმის ძარღვი არ გაუწყდეს, ისეთს ძალას ატანს თავის თავს“.

3. ყიფიანი.

«თეატრის» ფოსტა.

ბ-ნს ბახკელს. თქვენი წერილები მივიღეთ. დიდათ გმადლობთ, ხოლო „კითხვა და პასუხები“ ვერ დაიბეჭდე-დება.

ბ-ნს უთუბგურს. თქვენი წერილი მივიღეთ. დიდათ დაგვაფლებთ თუ შეგატყობინებთ კვიტანციის ნომერს და რომემელ თვიდან გამოიწერეთ გაზეთი?

რედაქტორ-გამომცემელი ვ. აბაშიძე.